

Bevezetés

A Heves m-i Önkormányzat Pedagógiai Szakmai és Közművelődési Intézménye a TÁMOP 3.4.4/B/08/1-2009-0014 pályázatban az Eszterházy Károly Főiskola Pszichológia Tanszékének együttműködésével a tehetségdiagnosztikai gyakorlatban jól alkalmazható módszertani eszköztár kialakítását tűzte ki célul, amely elősegíti a tehetség-ígéreték felismerését, és a tehetségterületek azonosítását az általános és a középiskolás korosztályban. A tanulók megismerésével elsősorban a köztük lévő különbségek, az egyéni sajátosságok, esetünkben a tehetségjegyek felismerésére törekszünk.

A tehetséges gyermekek azonosítása nem könnyű feladat. A pszichológus tehetségdiagnosztikai munkáját sokszor az is nehezíti, hogy egy viszonylag rövid, (egy-két alkalmas) vizsgálat után várnak tőle véleményt, holott azt a gyermek pályafutásának folyamatos, akár heteken, hónapokon keresztül tartó megfigyelése után lehetne csak nagy biztonsággal adni. Ebben a tanulmányban mégis a tehetséggondozásban dolgozó pszichológusoknak szeretnénk segítséget nyújtani abban, hogy a számos rendelkezésre álló, a tehetséges gyerekek vizsgálatára alkalmas pszichológiai módszerből hogyan válasszanak. A differenciált tehetségazonosítás szintjén már interdiszciplináris együttműködésre van szükség, és a diagnosztikai tevékenységben pszichológiai mérőeszközök is szerepelnek.

Jelen pályázatban két tanulmány is készült: a tehetségazonosításról. Az első a „*Tehetségszűrő megfigyelési szempontsor - A tehetség-azonosítás egyik lehetséges pedagógiai módszere*” a második a jelen tanulmány pedig a „*Pszichológiai tehetségdiagnosztikai mérőeszközök*”: címet viseli, Az elméleti alapvetés és a kétszintű tehetségazonosítás szakmai koncepciója mindkét tanulmánynál megegyezik, ezért azt a második tanulmányban nem ismételjük meg.

A pszichológiai mérőrendszer kialakításánál Áttekintettük a pszichológiai gyakorlatban használatos teszteket, és életkoronkénti bontásban kiválogattuk a tehetségdiagnosztikai célra felhasználhatóakat. Készítettünk egy szempontsort, amellyel a pszichodiagnosztikai anamnézis kiegészíthető és kifejlesztettünk egy hiányzó vizsgálati módszert a tehetségesek motivációs szintjének mérésére. Jelen tanulmányunk e munka eredményét foglalja össze.

Tehetség Motivációs Öndefiníciós Kérdőív

A különböző tehetségmodellek a tehetség összetevői között általában felsorolják a feladat iránti elkötelezettséget, a motiváló tényezőket. A motiváció, mint fő hajtóerő adja az energiát a nehéz feladatok végrehajtásához a személyiségnek. Fontos a tehetségdiagnosztika során e tényező vizsgálata, ugyanakkor speciálisan e célra kifejlesztett mérőeszközzel nem találkoztunk. Ezért határoztuk el, hogy a TÁMOP 3.4.4/B/08/1-2009-0014 pályázatban az Eszterházy Károly Főiskola Pszichológia Tanszékének együttműködésével kifejlesztünk és standardizálunk egy kérdőívet, amely a tehetség motivációs oldalának azonosítására hivatott.

A kérdőív kidolgozásának menete:

A fejlesztési folyamat kiindulópontjaként áttekintettük a téma elméleti hátterét, a különböző motivációs elméleteket, és összevetettük, hogy a tehetséges személyek tulajdonságaival. Így kerestük meg azokat a motívumokat, amelyekről feltételeztük, hogy működésük a tehetséges személyeknél kifejezettebb. Ezt követően állításokat generáltunk az egyes motívumokra vonatkozóan, kifejlesztettünk egy motiváció vizsgálatára alkalmas öndefiníciós motivációs kérdőívet és elvégeztük annak statisztikai elemzését. A faktoranalízis módszerével véglegesítettük a kérdőív szerkezetét és kialakítottuk az új kérdőív standardjait.

Figyelembe vett motivációs elméletek:

Alapvető motívumok közül:

Általános aktivitás drive

Explorációs drive

Kompetencia készítés

A humánspecifikus motívumok közül az akarat-szándék motiváló erejére vonatkozó írásokat, és az önkontrollfunkciók témakörét.

Murray motivációs rendszeréből.

Ambíció témaköre: teljesítmény és elismerés szükséglet

Élettelen tárgyakhoz való kötődés témakörből az alkotás szükséglete

Hatalom témakörből autonómia, dominancia, szükséglete

Információcsere témakörből a megismerés és oktatás szükséglete

Maslow motivációs elméletéből

tisztelet – elismerés igény

tudás és megértés vágya
esztétikum iránti igény
önmegvalósítási igény

Atkinson-féle teljesítménymotivációs elméletből az igényszint és a sikerorientáció gondolatait.

(Lásd: Réthyné 2003, Gyarmathy 2006, Carver-Scheier 1998, és Atkinson 1994 munkáit e témakörben.)

Kiinduló hipotézisünk az volt, hogy a véglegesített kérdőív faktorai megfelelnek a fentebb említett motivációs elméletek kategóriáinak. Várható volt, hogy a faktoranalízis alapján módosítani kell majd a kérdőív szerkezetét, de úgy gondoltuk, hogy a módosított szerkezet is összefüggésbe hozható a főbb motivációs elméletekkel.

Feltételeztük, hogy a tanárok által tehetségesnek tartott diákok eredményei szignifikánsabban magasabbak lesznek a „Tehetség Motivációs öndefiníciós Kérdőív” faktoraiban, mint a tehetségesnek nem tartott társaiké.

A próbavizsgálat menete az volt, hogy a Heves Megyei Önkormányzat Pedagógiai Szakmai és Közművelődési Szolgáltató Intézménye NTP-OKA-XVIII-037 Pályázatának partneriskoláiban, és az EKF tehetségnevelő MA szakán tanuló néhány vállalkozó hallgató a saját iskolájában töltötte ki a diákokkal a kérdőívet, majd a tanár jellel látta el a kitöltött kérdőívet annak megfelelően, hogy az alábbi kategóriák közül hova sorolta a tanulót.

Az alkalmazott jelölések:

T= a tanár által tehetségesnek tartott tanuló

AT= Alulteljesítő tehetségesnek tartott tanuló

HH= Hátrányos helyzetű tanuló

A többi kérdőívre a pedagógusok nem tettek jelet, az ő eredményeik az összehasonlítás szempontjából voltak fontosak.

A vizsgálati minta jellemzői

Összesen 320 tanulót vizsgáltunk. (N=320)

A nemek aránya: közel azonos,

Fiúk: 144, Lányok: 173

A minta életkori átlaga: 14,75 év. Ennek oka az is, hogy **ezt az öndefiníciós kérdőívet, a metekognitív gondolkodást igénylő jellegéből adódóan inkább felső tagozatos kortól célszerű alkalmazni.**

Osztályfok

	Gyakoriság	Százalék	Iskola típus	Százalék
4	4	1,3	Általános iskola	57.6 %
5	41	12,8		
6	32	10,0		
7	63	19,7		
8	44	13,8		
9	36	11,3	Középiskola	42.4
10	2	0,6		
11	39	12,2		
12	46	14,4		
13	13	4,1		
Össz	320	100,0		100

Tanulmányi átlageredmény: 3,93

Szociális háttér, a hátrányos helyzetű tanulók aránya a mintában:

	Gyakoriság	Százalék
hátrányos helyzetű	65	20,3
halmozottan hátrányos helyzetű	36	11,3
nem hátrányos helyzetű	219	68,4
Összes	320	100,0

Hátrányos helyzetű tehetségesek száma a mintában: (tanáraik szerint tehetséges hh és hhh): összesen 27 fő Alulteljesítő tehetségesek száma: 20 fő

Tanáraik által tehetségesnek tartott diákok aránya a mintában:

Tanára tehetségesnek jelölte –e?	Gyakoriság	Százalék
igen	121	37,8
nem	198	61,9
Hiányzó	1	,3
Összesen	320	100,0

A diákok tehetségre vonatkozó önbecslése:

Saját magát tehetségesnek tartja-e	Gyakoriság	Százalék
igen	265	82,8
nem	50	15,6
Hiányzó	5	1,6
Összesen	320	100,0

Érdekes ez az eltérés, hogy a fenti két táblázat alapján úgy tűnik, a diákok pozitívabban gondolkodnak magukról, mint tanáraik. Ez magyarázható a diákok hiányos tehetségfogalmával, szubjektivitással épp úgy, mint a tanárok szigorú értékítéletével. A tanárok által 37.8 %-os tehetség-arány is elég magasnak tekinthető és körülbelül reális, ha figyelembe vesszük Herskovits ajánlását, hogy az adott populáció egyharmadát célszerű a tehetséggondozásba bevonni. A versenyeredményeket is felmutató tanulók 17.8 % képezhetik a mintában a jól teljesítő tehetségesek csoportját.

A próbavizsgálat adatainak matematikai statisztikai elemzése során először a faktoranalízist végeztük el az egész mintára vonatkozóan. A 8 komponenses faktoranalízissel volt felfedezhető olyan kérdőív-struktúra, amely jól értelmezhető és amely alapján a kérdőív véglegesíthető. A főkomponens analízisek mellett kiszámítottuk a faktorok megbízhatósági mutatóját, az új szerkezetű faktorok chronbach alpha eredményei alapján véglegesítettük a kérdőívet. Azokat a faktorokat, amelyek alacsony megbízhatósági értéket mutattak, kivettük a véglegesített „Tehetség Motivációs Öndefiníciós Kérdőívből.”

A faktorok megbízhatósági mutatói

FAKTOROK	CRONBACH ALPHA
Magas igény szint	0,764
Tisztelet, elismerés iránti vágy	0,788
Érdeklődés, tudásvágy	0,745
Alkotásvágy	0,804
Szándék és akarat	0,834
Kitartás	0,764
Általános aktivitás drive	0,740
Frustrációtűrés	0,771

A Tehetség Motivációs Öndefiníciós Kérdőív véglegesített változata

Neved: .....
Életkorod:.....
Hányadikos vagy:.....
Tanulmányi eredményed: .....
Versenyeredményeid:.....
 .....
Megjegyzések:.....
 .....

Instrukció: Kérlek, olvasd el az alábbi állításokat. Tegyéél X-et a megfelelő oszlopba attól függően, hogy az adott állítás mennyire jellemző Rád nézve.

	Állítások	5 nagy on jelle mző	4 jelle mző	3 jelle mző is meg nem is	2 nem jelle mző	1 egyá ltalá n nem jelle mző
1.	Érdekelnek a világ dolgai.					
2.	Izgalmas számomra, ha új dolgot hozhatok létre.					
3.	Nehezen viselem, ha nem az én akaratom érvényesül.					
4.	Igényes vagyok a munkámra.					
5.	Aktívabb vagyok, mint a többiek.					
6.	Általában ügyesen megoldom a dolgaimat.					
7.	Magával tud ragadni az alkotás öröme.					
8.	Nem szívesen adok ki a kezemből összecsapott dolgot.					
9.	Sok olyan dolog érdekel, amit az iskolában nem tanulunk, és nem is kapok érte jegyet.					
10.	Fontos nekem, hogy jól sikerüljenek a dolgaim.					
11.	Mindent ki szeretnék hozni magamból, amire képes vagyok.					
12.	Szeretnék mindent megérteni.					
13.	Fontos nekem, hogy a teljesítményemet mások is elismerjék.					
14.	Ha valami sikerül utána rögtön új kihívásokat keresek.					
15.	Lustább vagyok az átlagnál.					
16.	Jólesik nekem, ha felnéznek rám az osztálytársaim.					
17.	Csak akkor csinállok valamit, ha nagyon erőltetik.					
18.	Nem szeretek egy helyben ülni.					
19.	Idegesít, ha ellenkeznek velem.					

20.	Utána olvasok annak, amiről többet szeretnék tudni.					
21.	Idegesít, ha valamit nem sikerül megcsinálni.					
22.	Nem vagyok kitartó.					
23.	Önállótlan vagyok.					
24.	Nem szoktam versenyezni.					
25.	Töreksem a minél jobb teljesítményre.					
26.	Nem szeretem, ha sok a dolgom.					
27.	Világosan látom a céljaimat.					
28.	Sokat várok magamtól.					
29.	Az akadályok ellenére is kitartok a céljaim mellett.					
30.	Önként jelentkeztem szakkörre, vagy sportolni.					
31.	A sikerek ösztönöznek.					
32.	Képes vagyok órákat tölteni egy feladattal, mert mindenképpen szeretném megoldani.					
33.	Törekvő ember vagyok.					
34.	Sok dolgot csinálok magamtól.					
35.	Nehezen viselem, ha mások bele akarnak szólni a dolgaimba.					
36.	Nem vállalom túl nehéz feladatokat.					
37.	Inkább nem fekszem le, amíg a feladataimat el nem végeztem.					
38.	Sok iskolán kívüli elfoglaltságom van.					
39.	Ha valami nem sikerül elsőre, abbahagyom.					
40.	Szeretem, ha alkothatok valamit.					
41.	Nehezen viselem, ha valamit elrontok.					
42.	Ha valami sikerül, utána nehezebb feladatokat keresek magamnak.					
43.	Magamtól nem nagyon csinálok semmit.					
44.	Nehezen viselem, ha mások irányítani akarnak.					
45.	Nincs akaraterőm.					
46.	Szeretem, ha mások is ügyesnek tartanak.					
47.	Nincsenek céljaim.					
48.	Szeretem, ha elfoglalt vagyok.					
49.	Pontosan tudom, hogy mit akarok.					
50.	Szeretek létrehozni valamit.					
51.	Szeretek pörögni.					
52.	Hamar feladom.					
53.	Vannak céljaim, és azok megvalósításáért sokat teszek.					
54.	Minden jó úgy, ahogy van, nem kell erőlködni.					
55.	Fontos számomra, hogy mások tiszteljenek az elért eredményeimért.					
56.	El tudom magam képzelni tíz év múlva, és teszek is azért, hogy minden úgy is legyen.					
57.	Sok dolog van a világon, amiről szeretnék még többet tudni.					
58.	Szerintem tanulni jó.					

59.	Könnyű eltéríteni a szándékomtól.					
60.	Jólesik, ha a szüleim büszkén beszélnek az eredményeimről másoknak.					
61.	Örülék, ha olyan felnőtt lenne belőlem, akit mindenki tisztel a tudása miatt.					
62.	Maradandó dolgokat szeretnék létrehozni.					

Megoldókulcs

(Minden dimenzióban az egyes tételek pontszámait összeadjuk, és átlagot számítunk belőle a dimenzió tételszámának megfelelően. Az „F” betűjelzésű tételek esetében a pontszámot meg kell fordítani – értékét 6-ból kivonni, és így számítani az összeghez.)

1. Magas igény szint:

4, 6, 8, 10, 11, 25, 28, 31

2. Tisztelet, elismerés iránti igény:

13, 16, 46, 55, 60, 61

3. Érdeklődés, tudásvágy:

1, 9, 12, 20, 32, 37, 57, 58

4. Alkotás szükséglete:

2, 7, 40, 50, 62

5. Szándék és akarat:

23F, 27, 29, 33, 34, 45F, 47F, 49, 53, 56

6. Kitartás:

15F, 17F, 22F, 36F, 39F, 43F, 52F, 54F, 59F

7. Általános aktivitás:

5, 14, 18, 24F, 26F, 30, 38, 42, 48, 51

8. Frustrációtürés:

3, 19, 21, 35, 41, 44

A véglegesített kérdőívvel végzett statisztikai próbák eredményei: a csoportok közötti különbségek (kétmintás t-próbák segítségével)

Tanáraik által tehetségesnek tartott és tehetségesnek nem tartott tanulók motivációs különbségei (kétmintás t-próbák eredményei)

Tehetség-sztenderdek

Faktorok	Csoportok	Átlag	Szórás	p
Magas igényszint	tehetségesnek tartott	4,2662	,46495	,000***
	tehetségesnek nem tartott	3,8477	,61849	
Tisztelet, elismerés iránti vágy	tehetségesnek tartott	3,9216	,68197	,001***
	tehetségesnek nem tartott	3,6246	,76076	
Érdeklődés, tudásvágy	tehetségesnek tartott	3,7701	,65981	,000**
	tehetségesnek nem tartott	3,4764	,62747	
Alkotásvágy	tehetségesnek tartott	4,0872	,73784	,000***
	tehetségesnek nem tartott	3,7000	,79945	
Szándék és akarat	tehetségesnek tartott	4,0504	,66377	,009**
	tehetségesnek nem tartott	3,8595	,59039	
Kitartás	tehetségesnek tartott	3,8955	,68187	,007**
	tehetségesnek nem tartott	3,6947	,57861	
Általános aktivitás drive	tehetségesnek tartott	3,5636	,62766	,008**
	tehetségesnek nem tartott	3,3698	,60066	
Frusztrációtűrés	tehetségesnek tartott	2,4818	,82275	ns
	tehetségesnek nem tartott	2,5035	,76539	

***: A különbség 0.001-es szinten szignifikáns

** : A különbség 0.01-os szinten szignifikáns

ns: A különbség nem szignifikáns

E táblázat eredményei a kérdőív validitását igazolják. A frusztrációtűrés kivételével minden faktorban jelentős szignifikáns különbséget találunk a mért motivációs tényezőkben a tehetséges diákok javára. Ezek az átlagok tekinthetők sztenderdeknek a tehetséges diákok kiválogatásánál alkalmazhatók a pszichológiai vizsgálatok során.

Irodalomjegyzék:

- Atkinson: (1994) Pszichológia. Oziris – Századvég Kiadó. Budapest
- Carver – Scheier: (1998) Személyiségpszichológia Oziris Kiadó. Budapest
„CAT” instrukciós füzet
- Dévai M, Sípos (1986): A Tennessee énkép skála. Pszichológiai tanácsadás a pályaválasztásban. Módszertani füzetek. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest.
- F Csányi Ivonne (é.n.): A „Peabody” szókinccs teszt. Instrukciós füzet. Bárczy Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola.
- Godó János (1985): A Révész-Nagy Teszt tesztkönyve. Munkalélektani Koordináló Tanács Módszertani Sorozata. Munkaügyi Kutatóintézet, Budapest.
- Gyarmathy Éva (2011): Kognitív Profil Teszt. in: <http://www.diszlexia.hu/KogProfTeszt.doc>
Letöltés dátuma: 2011. április 19.
- <http://krea.lullenstyd.com> Letöltés dátuma: 2011. április 19.
- <http://www.atwork.hu/tesztek> Letöltés dátuma: 2011. április 19.
- „Igényszint” instrukciós füzet.
- Kósáné Ormai Vera (1990): Fejlődéslélektani gyakorlatok. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Mérei Ferenc (2002): A Rorschach-próba. Medicina, Budapest.
- Mező Ferenc (szerk.) (2008): Tehetségdiagnosztika. Kockakör, Debrecen.
- Mező Ferenc, Mező Katalin (2003): Kreatív és iskolába jár. Kockakör, Debrecen
- Oláh Attila (2005): Érzelmek, megküzdés és optimális élmény. Belső világunk megismerésének módszerei. Trefort kiadó, Budapest.
- Polcz Alaine(1999): Világjáték. Pont kiadó, Budapest.
- Pszichológiai mérőeszközök katalógusa Os Hungary Tesztfejlesztő (2011): In: <http://www.oshungary.hu/resources/katalogus.pdf> Letöltés dátuma: 2011. április 19.
- Zétényi Tamás (1989): A kreativitás-tesztek tesztkönyve I. Munkalélektani Koordináló Tanács Módszertani Sorozata. Munkaügyi Kutatóintézet, Budapest.
- Czeizel Endre: Sors és tehetség, Fitt Image és Minerva Kiadó, Budapest, 1997
- Gyarmathy Éva: A tehetség. Fogalma, összetevői, típusai és azonosítása. ELTE Eötvös kiadó, Budapest. 2006.
- Tóth László: A tehetségesek tanítása, Kossuth egyetemi Kiadó, Debrecen
- Turmezeyné Heller Erika – Balogh László: (2009) Zenei Tehettség gondozás és képességfejlesztés, Kocka Kör és Faculty of Central European Studies, Constantine the Philosopher University in Nitra, Debrecen.